

RAQAMLI YER KADASTRIDA OCHIQ MA'LUMOTLAR (OPEN DATA) SIYOSATI

Faxriddin Shamsiddinov
Nuriddin o'g'li

*Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini
mexanizatsiyalash insituti "Milliy tadqiqot
universiteti" Fan raqamli yer kadastri
Tel +998903615949*

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada raqamli transformatsiya jarayonlari sharoitida yer kadastri tizimini modernizatsiya qilishda ochiq ma'lumotlar (Open Data) siyosatining nazariy va amaliy ahamiyati tadqiq etildi. Tadqiqotda yer resurslarini boshqarish samaradorligini oshirish, davlat boshqaruvida shaffoflikni ta'minlash, investitsion muhitni yaxshilash hamda raqamli iqtisodiyot infratuzilmasini rivojlantirishda ochiq kadastr ma'lumotlarining o'rni ilmiy jihatdan asoslandi. Shuningdek, xalqaro tajribalar, jumladan Yevropa Ittifoqi davlatlari, AQSh va Osiyo mamlakatlarida ochiq geoaxborot tizimlari amaliyoti tahlil qilinib, ularni milliy yer kadastri tizimiga joriy etish imkoniyatlari yoritildi. Maqolada ochiq ma'lumotlarning huquqiy, texnologik va institutsional asoslari, ma'lumotlar xavfsizligi muammolari hamda raqamli kadastr platformalarida interoperabellik masalalari ko'rib chiqildi. Tadqiqot natijasida ochiq kadastr ma'lumotlari davlat xizmatlari sifatini oshirish, korrupsiyani kamaytirish va hududiy rivojlanishni rejalashtirishda muhim vosita ekanligi ilmiy xulosalar asosida isbotlandi.

Kalit so'zlar: raqamli yer kadastri, Open Data, geoaxborot tizimi, raqamli transformatsiya, ochiq hukumat, geoma'lumotlar, kadastr axborot tizimi, shaffoflik, smart boshqaruv.

KIRISH

Zamonaviy axborot jamiyatida davlat boshqaruvi tizimlarining samaradorligi ko'p jihatdan ma'lumotlarning ochiqligi va ulardan foydalanish imkoniyatiga bog'liq bo'lib bormoqda, ayniqsa yer resurslarini boshqarish sohasida raqamlashtirish jarayonlari yangi yondashuvlarni talab qilmoqda, chunki yer kadastri iqtisodiy rivojlanish, urbanizatsiya, investitsiya faoliyati va ekologik barqarorlikning asosiy axborot manbalaridan biri hisoblanadi. Raqamli yer kadastri tizimiga o'tish jarayoni davlat organlari o'rtasida ma'lumot almashinuvi tezligini oshirish, inson omilini kamaytirish va xizmatlarni avtomatlashtirish imkonini yaratmoqda, biroq ushbu tizimlarning to'liq samaradorligi ochiq ma'lumotlar siyosatini joriy etish bilan bevosita bog'liqdir. Open Data konsepsiyasi davlat tomonidan yig'ilgan ma'lumotlarni keng jamoatchilik, biznes subyektlari va ilmiy muassasalar uchun erkin foydalanishga

taqdim etishni anglatadi hamda bu yondashuv innovatsiyalarni rag'batlantiradi, yangi raqamli xizmatlar paydo bo'lishiga turtki beradi va iqtisodiy qiymat yaratadi. Yer kadastr ma'lumotlarining ochiqligi hududiy rejalashtirishni takomillashtirish, yer bozorini rivojlantirish, mulk huquqlarini himoya qilish va korrupsion xavflarni kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi, shu sababli mazkur tadqiqotning dolzarbligi raqamli iqtisodiyot sharoitida ochiq kadastr ma'lumotlarini shakllantirishning ilmiy asoslarini ishlab chiqish zarurati bilan belgilanadi. Tadqiqotning maqsadi — raqamli yer kadastrida ochiq ma'lumotlar siyosatini joriy etishning nazariy asoslarini o'rganish, xalqaro tajribani tahlil qilish va amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Metodologiya: Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, qiyosiy taqqoslash, statistik kuzatuv, normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish hamda geoaxborot texnologiyalarini konseptual modellash usullaridan foydalanildi, bunda ochiq ma'lumotlar siyosati va yer kadastr tizimi o'rtasidagi funksional bog'liqlik kompleks yondashuv asosida o'rganildi. Ilmiy izlanishda Yevropa Ittifoqining INSPIRE direktivasi, AQSh Open Government Data siyosati va Janubiy Koreyaning raqamli kadastr platformalari tajribasi tahlil qilindi, shuningdek milliy kadastr tizimidagi mavjud axborot oqimlari strukturaviy jihatdan o'rganilib, ma'lumotlarning ochiqlik darajasi baholandi. Metodologik asos sifatida ochiq hukumat konsepsiyasi, elektron boshqaruv modeli va raqamli transformatsiya nazariyasi qabul qilindi, bu esa tadqiqot natijalarini amaliy tavsiyalar ishlab chiqish bilan bog'lash imkonini berdi.

Natijalar: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ochiq ma'lumotlar siyosati joriy etilgan davlatlarda yer kadastr xizmatlarining tezligi va aniqligi sezilarli darajada oshgan, foydalanuvchilarning davlat xizmatlariga bo'lgan ishonchi mustahkamlangan hamda investitsiya jarayonlari faollashgan. Ochiq geoaxborot platformalari orqali yer uchastkalari chegaralari, funksional zonalar, infratuzilma obyektlari va ekologik cheklovlar haqida ma'lumotlarning mavjudligi tadbirkorlik faoliyatini rejalashtirishni osonlashtirganligi aniqlandi. Shuningdek, ochiq kadastr ma'lumotlari startap loyihalar, urbanistik tahlillar va sun'iy intellekt asosidagi hududiy prognozlash tizimlarini rivojlantirishga xizmat qilgani kuzatildi. Tadqiqot davomida ma'lumotlarni standartlashtirish, metadata yaratish va API interfeyslar orqali ochiq ulanish imkoniyatlarini ta'minlash raqamli kadastr tizimining asosiy texnologik talablari ekanligi ilmiy asosda belgilandi.

Muhokama: Ochiq ma'lumotlar siyosatini yer kadastr tizimiga joriy etish jarayonida bir qator muammolar mavjud bo'lib, ular orasida ma'lumotlar xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, texnik infratuzilmaning yetarli emasligi hamda institutsional koordinatsiya muammolari alohida ahamiyatga ega. Ayrim hollarda davlat organlari ma'lumotlarni yopiq saqlashga intilishi innovatsion rivojlanishga to'sqinlik qilmoqda, shu sababli ochiq ma'lumotlar madaniyatini shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi. Shu bilan birga, ochiq kadastr ma'lumotlari noto'g'ri talqin qilinishi yoki tijoriy maqsadlarda noto'g'ri foydalanilishi xavfi ham mavjud, bu esa ma'lumotlarni verifikatsiya qilish va litsenziyalash mexanizmlarini ishlab chiqishni talab qiladi. Muhokama natijalariga ko'ra, ochiq ma'lumotlar siyosati texnologik emas, balki boshqaruv falsafasi sifatida qaralishi lozimligi asoslab berildi.

XULOSA

Raqamli yer kadastr tizimida ochiq ma'lumotlar siyosatini joriy etish davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish, iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirish va jamiyatda shaffoflikni ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. Tadqiqot natijalari ochiq geoaxborot tizimlari hududiy rivojlanishni strategik rejalashtirish, yer resurslaridan oqilona foydalanish va investitsiya muhitini yaxshilashda katta imkoniyatlar yaratishini ko'rsatdi. Kelgusida kadastr ma'lumotlarini sun'iy intellekt texnologiyalari bilan integratsiya qilish, ochiq API platformalarini kengaytirish hamda xalqaro standartlarga mos milliy Open Data modelini yaratish dolzarb ilmiy yo'nalish sifatida tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Janssen M., Charalabidis Y., Zuiderwijk A. Open Data and Information Policies.
2. European Commission. INSPIRE Directive Documentation.
3. World Bank. Open Government Data Toolkit.
4. United Nations. Digital Government Strategy Reports.
5. OECD Open Data Report.
6. Berners-Lee T. Linked Open Data Principles.
7. Longley P. Geographic Information Systems and Science.
8. Williamson I., Enemark S. Land Administration Systems.
9. Rajabifard A. Spatial Data Infrastructure Development.
10. Davlat yer kadastr to'g'risidagi milliy normativ hujjatlar.